

TÜBİTAK - Marmara Araştırma Merkezi
Bilişim Teknolojileri Araştırma Enstitüsü

2003 Mart 6

Bilişim ve Benzetimde
Profesyonellik, Etik, ve Özenli Türkçe

Emeritüs Prof. Tuncer Ören
Ottawa Üniversitesi, Ottawa, ON, Kanada
<http://www.site.uottawa.ca/~oren>

Plan

- **Bilişim**
- **Benzetim**
- **Profesyonellik:** Bilişimde, Benzetimde
- **Etik:** Bilişimde, Benzetimde
- **Özenli Türkçe:** Bilişimde, Benzetimde

Bilişim

- AB 6. Çerçeve Programı
- TÜBİTAK - VİZYON 2023
- Türkiye Bilişim Vakfı'nın etkinliklerinden biri

Bilişim - AB 6. Çerçeve Programı

TÜBİTAK-MAM, TOSYÖV, Kobi Efor güçbirliği

<http://www.kobi-efor.com.tr/6cp/bursaralik.htm>

- Bilgi toplumu olmanın gereği ihtiyaç duyulan **bilgiyi sürekli üretmektir**. ...
- Toplumda Ar-Ge'nin yeşerebilmesi için insan profilinin özgür, sorgulayan, değişime açık ve bilime **saygı** duyan kişilerden oluşması gerekir.
- Bunun yanında uluslararası nitelik, standart ve ölçütlerde yaşamı hedefleyen bir toplum düzeni olmalıdır.
- AB 6. ÇP yoluyla kendi üyelerini bilgi toplumu haline getirmeyi amaçlıyor.
- TÜBİTAK MAM olarak 6. ÇP kapsamında amacımız hedef kitlemiz olan KOBİ'lere yakın durmak ve sanayi ile birlikte ortak projeler hazırlamaktır.”

Prof. Dr. Naci Görür

Bilişim

“Bilgiyi sürekli üretmek” şu hususları da anımsatmakta:

- Bilginin yalnız Batı ülkelerinden gelebileceği gibi yanlış düşüncelerden arınmak gerekmektedir.
- Uygarlığa katkıda bulunmadan ve yalnız uygarlık ürünlerini tüketerek uygar olunamayacağının bilincine varmak gerekmektedir.

“Saygı:” - Bilim gibi soyut kavramlara

- Kişilere ve çevremize
- Kendimize

Bilişim - TÜBİTAK VİZYON 2023

VİZYON 2023 Teknoloji Öngörü Projesi
Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BİT) Paneli
(1. Aşama Ön Raporu)

(SWOT) analizi: - Güçlü yönler
- Zayıf yönler
- Fırsatlar
- Tehditler

(seçmeler)

Bilişim - TÜBİTAK VİZYON 2023

Güçlü yönler:

- Güçlü bir iletişim alt yapısı
- Savunma gereksinimleri
- Genç nüfus
- İş gücünün yeni koşullara uyum yeteneği

Bilişim - TÜBİTAK VİZYON 2023

Zayıf yönler:

- Uzun vadeli ve stratejik düşünce eksikliği
- Yaratıcı ve yenilikçi bir kültür olmaması
- Sektöre yönelik eleman yetiştirirken eğitici eksikliği

Bilişim - TÜBİTAK VİZYON 2023

Fırsatlar:

- e-Devlet
- Gelişmeye açık iç pazar
- Eğitilebilir genç nüfus

Bilişim - TÜBİTAK VİZYON 2023

Tehditler:

- Kamu yönetiminde liyakatin olmaması
(Yetki verilebilir, yetenek verilemez)
- Bürokratik engeller / karar alma mekanizmalarındaki hantallık.
- Uluslararası rekabet (Hindistan ve Çin)

Bilişim - Türkiye Bilişim Vakfı

Türkiye Bilişim Ansiklopedisi

25 Editör, ~300+ madde

- Evrensel bilişim konuları
- Türkiye'ye özgü konular

<http://www.tbv.com.tr>

Benzetim

Benzetim, devingen modellerle

(amaç sürümlü) deney yapmaktır.

- ***Devingen model***: davranışı zamanla değişir
(indekslenebilir) model.

- ***Deney***: 1620'den beri bilimsel yöntemin temeli.

Francis Bacon'ın (1561-1626)

Novum Organum'u (1620).

Benzetim

Kullanım türleri:

1. Model gerçek sistemden **bağımsız** olarak kullanılır.
2. Model gerçek sistemle **birlikte** kullanılır.

Benzetim:

1. Model gerçek sistemden **bağımsız** olarak kullanılır

Amaç:

1. Karar verme
2. Öğretim - karar verme yeteneğini geliştirmek
- (*benzetim oyunu - gaming simulation*)
- (*yapıcı benzetim - constructive simulation*)
3. Öğretim - araç kullanma yeteneğini geliştirme
- (*benzetimciler - simülatörler*)
- (*sanal benzetim - virtual simulation*)
4. Anlama ve eğitim
5. Eğlence - (*benzetimli oyun - simulation game*)
- (*devingen sistemlerin canlandırılması*)

Benzetim - Model gerçek sistemden *bağımsız* olarak kullanılır: **Karar verme**

Amaç:

1. ngr: dizgenin davranış ve/ya performansı
2. Deđerlendirme: deđiřik model, parametre, deney ve/ya iřleme kořulları
3. Duyarlılık ozmlemesi
4. Mühendislik tasarımı
5. Sanal prototip
6. Planlama
7. Tedarik
8. Kavram kanıtlaması

Benzetim:

2. Model gerçek sistemle birlikte kullanılır.

Amaç:

1. Gerçek sistemin işleyişine destek
2. Gerçek sistemin iřleyiřini zenginleřtirmek

Benzetim:

2. Model gerçek sistemle **birlikte** kullanılır.

Amaç:

1. Gerçek sistemin işleyişine **destek**:

Gerçek sistem ve benzetim programı **almaşık** olarak (alternately) kullanılır.

Kullanma alanı:

- Öngörüşel görüntü(leme) (predictive display)

Örnekler: Denizaltı, ekonomi, karar destek sistemleri

Benzetim:

2. Model gerçek sistemle **birlikte** kullanılır.

Amaç:

2. Gerçek sistemin iřleyiřini **zenginleřtirmek** :

Gerçek sistem ve benzetim programı **eşzamanlı** olarak (simultaneously) kullanılır.

Kullanma alanları:

- Çevrimiçi tanı (on-line diagnosis)
- arttırılmış gerçek (augmented reality, enhanced reality)

Plan

- **Bilişim**
- **Benzetim**

- **Profesyonellik:** Bilişimde, Benzetimde
- **Etik:** Bilişimde, Benzetimde
- **Özenli Türkçe:** Bilişimde, Benzetimde

Profesyonellik: Bilişimde, Benzetimde

- Profesyonellik nedir?
- Profesyonel kimdir?
- Benzetimde profesyonellik
- Bilişimde profesyonellik

Profesyonellik: nedir?

1. Profesyonel:

Bir işi kazanç sağlamak* amacıyla yapan.

(Örnek: profesyonel yazar, sporcu)

2. Bir işin profesyoneli olmak:

Bir işin, bir uğraşın bütün inceliklerini bilmek ve onu ustalıkla yapabilmek.

* Para *yegâne* başarı ölçütü olmamalıdır;
aksi durumda çok şey satılabilir ve çok kişi satın alınabilir!

Yaşamda, paradan başka **başarı ölçütleri**
tanımlarken **profesyonellik** kavramı yararlı olabilir.

Profesyonellik: kaynakça

1. Emeritüs Prof. Dr. Robert G. Sargent
“**Profesyonel Olma**” (Being a Professional)
“2000 Winter Simulation Conference”
Bildiri Kitabı, sf. 3-4.
2. Ulaş Bıçakçı “**Profesyonel Kimdir?**” Sabah
Gazetesi, 2000-07-23, sf. 3.
(Aynı gün BTAE panolarına asılmıştı!)

Profesyonel: kimdir?

1/2

Profesyonel:

- İşini iyi bilen ve bunu çevresine kanıtlamış olan kişidir.
- Bilgi düzeyini sürekli güncel tutan kişidir.
- Kendi kariyerini kendisi çizen, kendi geleceğini kendisi yapan kişidir.
- Niteliğe özen gösteren kişidir:
  - bireysel nitelik
  - yaptığı işin niteliği
  - çevresi ile ilişkilerin niteliği

Profesyonel: kimdir?

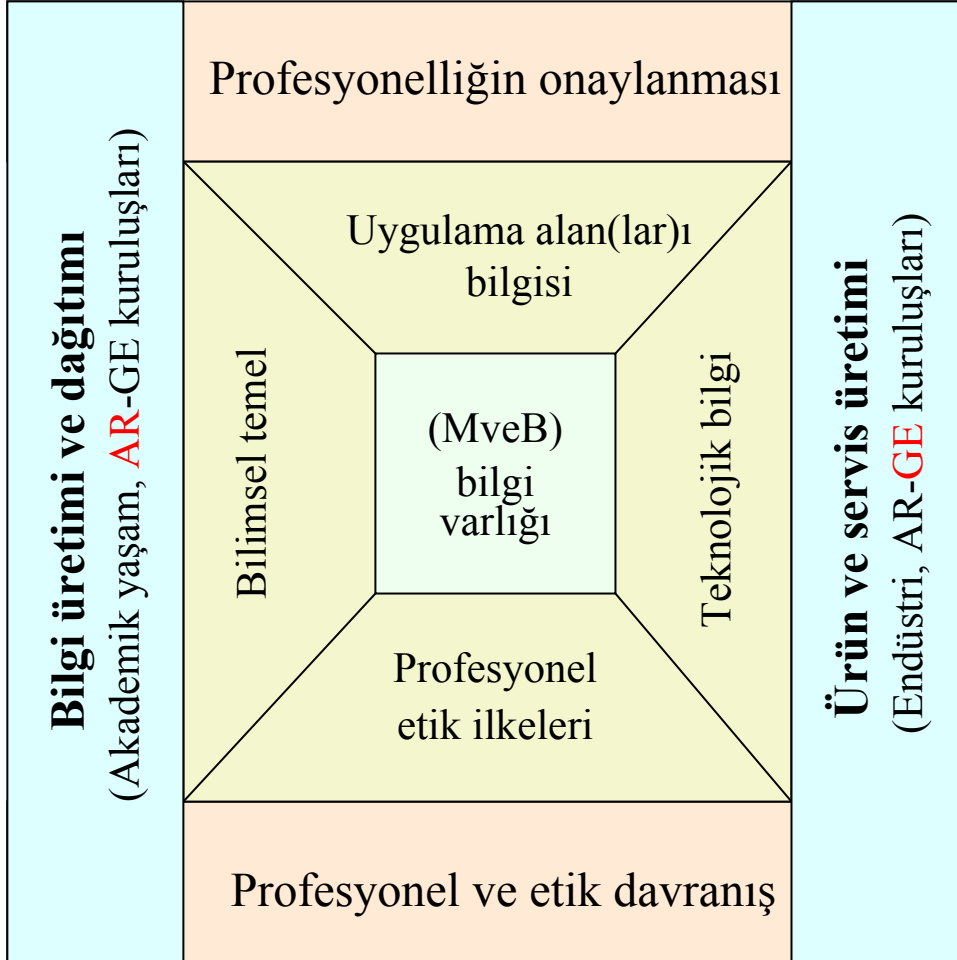
2/2

Profesyonel:

- Yaptığı işten coşku ve heyecan duyar.
- Mesleğini destekler.
- Mesleğinin ahlâk kurallarına uyar.
- Mesleğinin gerektirdiği fazladan işleri de yapar.

Benzetimde Profesyonelliğin 3 Yönü:

Bilgi:

- **Çözüm üretmek için**
  - Modelleme ve benzetim (MveB) bilgi varlığı
  - Bilimsel temel
  - Teknolojik bilgi
  - Uygulama alan(lar)ı bilgisi
- **Çözüm üretmedeki davranış**
  - Profesyonel etik ilkeleri

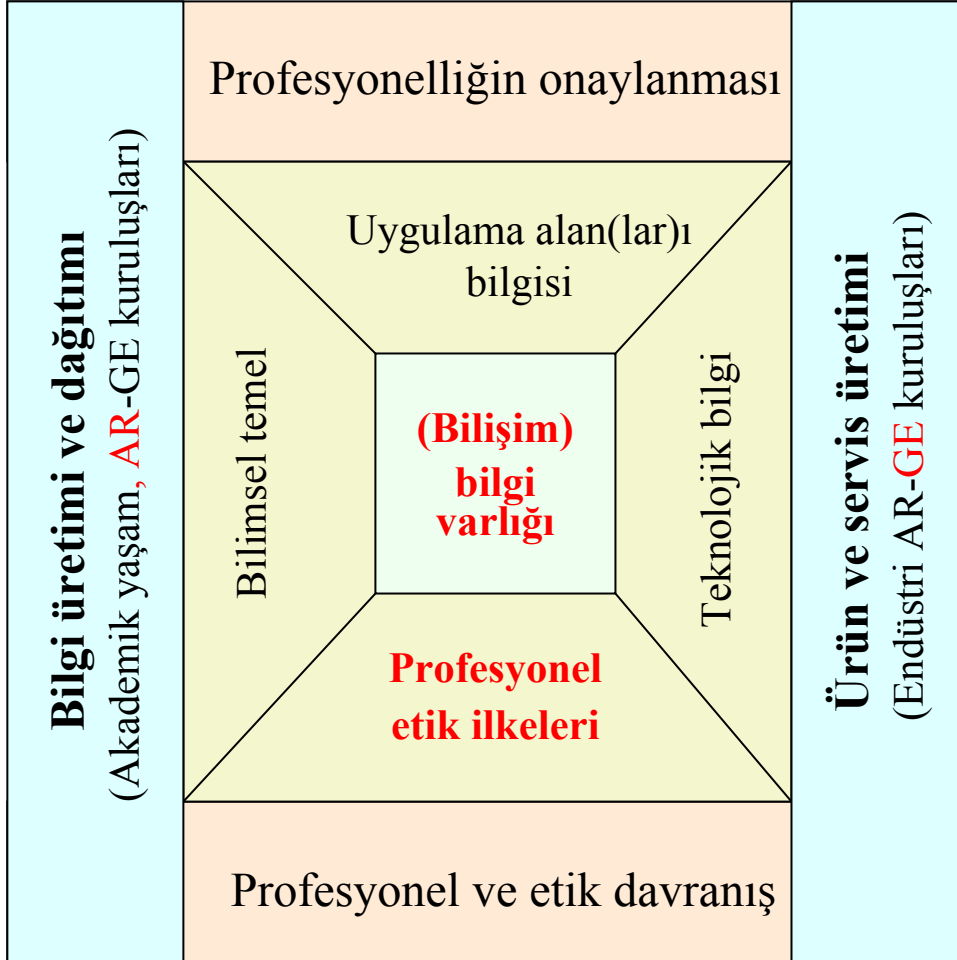
Eylem:

- **Bilgi üretimi ve dağıtımı**
(Akademik yaşam, AR-GE kuruluşları)
- **Ürün ve servis üretimi**
(Endüstri, AR-GE kuruluşları)

Denetim:

- Profesyonelliğin onaylanması
- Profesyonel ve etik davranış

Bilişimde Profesyonelliğin 3 Yönü:

Bilgi:

- **Çözüm üretmek için**
  - **Bilişim bilgi varlığı**
  - Bilimsel temel
  - Teknolojik bilgi
  - Uygulama alan(lar)ı bilgisi
- **Çözüm üretmedeki davranış**
  - Profesyonel etik ilkeleri

Eylem:

- **Bilgi üretimi ve dağıtımı**
(Akademik yaşam, AR-GE kuruluşları)
- **Ürün ve servis üretimi**
(Endüstri, AR-GE kuruluşları)

Denetim:

- Profesyonelliğin onaylanması
- Profesyonel ve etik davranış

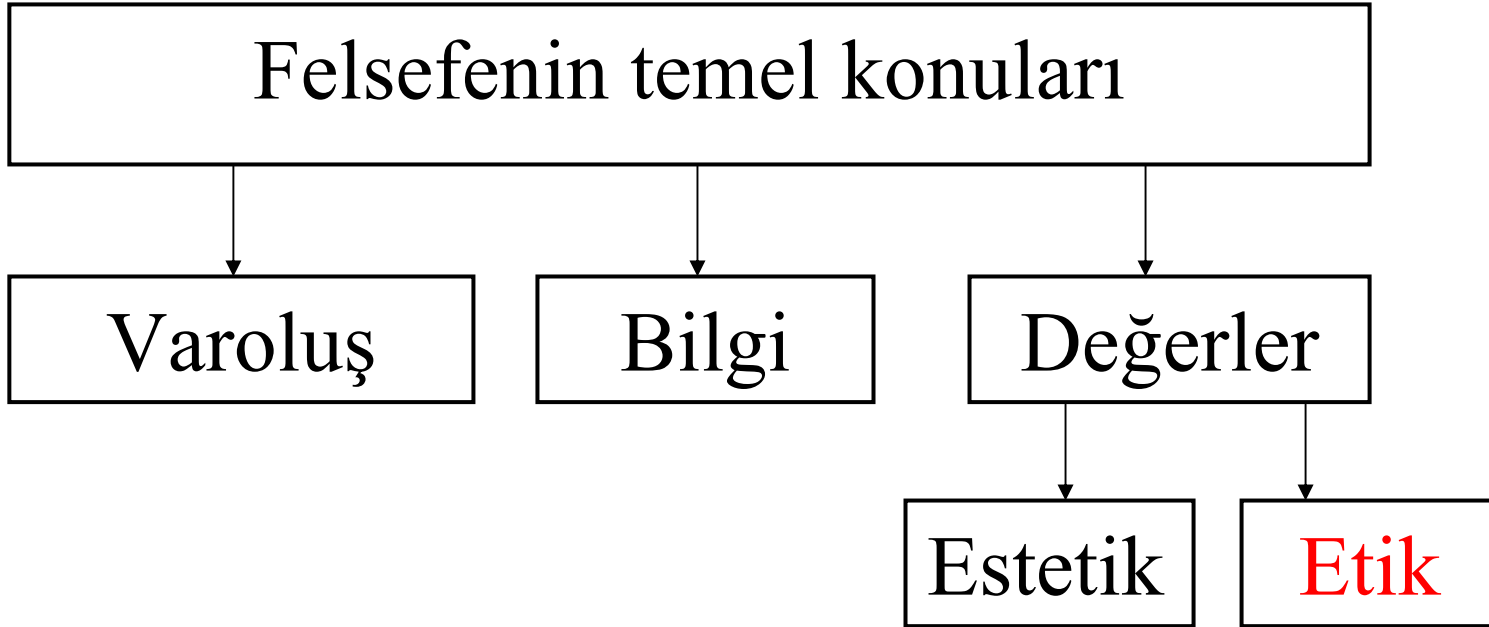
Plan

- **Bilişim**
- **Benzetim**
- **Profesyonellik:** Bilişimde, Benzetimde
- **Etik:** Bilişimde, Benzetimde
- **Özenli Türkçe:** Bilişimde, Benzetimde

Etik - yaklaşımlar:

1. **Felsefenin** temel konulardan etik
2. **Yararcılık** (pragmatizm) yönünden etik
3. **Sürdürülebilir uygarlık** açısından etik

1. Felsefenin temel konulardan etik

2. Yararcılık yönünden etik

Etik, iş dünyasında,
sürdürülebilirliği sağlayan önemli bir öğedir.

3. Sürdürülebilir uygarlık açısından etik

Uygarlık

Sosyal düzen

Haklar arası
denge

Haklara saygı

Sorumluluk

İkellikten
uzaklık

3. Sürdürülebilir uygarlık açısından etik

- Bir toplumda **uygarlığın** oluşabilmesi ve sürdürülebilmesi için sosyal düzen şarttır.
- **Sosyal düzen**, toplumdaki kişi ve grupların hakları ve ayrıcalıklar arasındaki *dengeye* bağlıdır; ve **başkalarının haklarına saygıya** dayanır.
- Başkalarının haklarına saygı gösterebilme **sorumluluğunu** hissedebilmek için **ilkellikten uzak olunması** gerekir.

Uygarlık

Sosyal düzen

Haklar arası
denge

Haklara saygı

Sorumluluk

İlkellikten
uzaklık

Başkalarının haklarına saygının kaynakları

İç kaynaklı
(isteyerek, öykünerek)

Dinler

Dış kaynaklı
(zorunlu, kaçamak*)

* denetim
gerektirir

Kişisel tercih

Devlet

- uygarlığı
yeğleme

- kanunlar

Felsefi görüş

Toplum

- Zen

İstenen, öykünülen davranış

Zorunlu, kaçamak davranış

- töre

Sorumluluk
(responsability)

Hesap verme
(accountability)

- davranış
ilkeleri

- etik
ilkeleri

Kendiliğinden kısıtlama

(Mesleki) Etik ilkeleri: Ne zaman?

Yaptıklarımız başkalarını etkiliyorsa,

- Sorumluluk ve hesap verme söz konusudur ve
- Etik ilkelere gereksinim vardır

Kime karşı sorumluluk?

Eylemlerimiz kim(ler)i etkiliyorsa on(lar)a:

- Kendimize
- Yakınlarımıza
- Meslekdaşlara / iş arkadaşlarına
- İş verene
- Yönet(il)enlere
- Müşteri / kullanıcı / tüketicilere
- Mesleğe
- Topluma
- Kültüre
- Çevreye

Etik: Bilişimde

Bilişim Mesleği Ahlâk İlkeleri

Türkiye Bilişim Vakfı (TBV): <http://www.tbv.org.tr>

Amaç:

1. Bilişimcilerin ahlâki değerlerini yükseltmek
2. Diğer toplum kesimlerine, bilişimcileri kendi etik kodunu geliştirip uygulayan örnek bir topluluk olarak tanıtmak.

Not: TBV sitesindeki “Mesleki ahlâk kurallarına uyacağım” kısmına adını kaydetmek, etik değerleri üstün tüm Türk bilişimcilerine yakışır bir davranıştır.

Etik - Benzetimde

- 1999 - Hollanda'nın Wageningen kentindeki bir sempozyuma çağrılı konuşmacı
  - Bilişim 1999'da "İnternet, Etik, ve Hukuk" paneli üyeliği
- 2000 - "Transactions of the SCS*" dergisinin Aralık sayısında bir yazı
  - Almanya'da basılan bir kitapta yazının bir çevirisi
- 2001 - Benzetimcilere mesleki ahlâk kuralları geliştirmek için bir çağrı
  - EUROSIM 2001 kongresindeki bir oturumda panel üyesi
- 2002 - Benzetimciler için meslek etik ilkeleri hazırlandı
  - Benzetim zirvesinde (SimSummit) öncelik kazandı
  - SCS'de atanma "AVP for Ethics"
- 2003 - Geliştirilen meslek ahlâk kurallarının SCS'de kabulü için gelişmeler

http://www.site.uottawa/~oren/SCS_MISS/ethics

* SCS - Society for Modeling and Simulation International

Plan

- **Bilişim**
- **Benzetim**
- **Profesyonellik:** Bilişimde, Benzetimde
- **Etik:** Bilişimde, Benzetimde
- **Özenli Türkçe:** Bilişimde, Benzetimde

Sık yinelenen bir konu:

Teknolojiyi yapanlar,
terimleri de geliştirir;
bizler de o terimleri kullanmak zorundayız!

Acaba, bu kendi kültürlerine saygısını
yitirenlerin bir mazereti mi?

“**My** cep” veya “ses **to** ses” türü terimleri ya da dürüme
“**wrap**” diyenlerin davranışını başka nasıl yorumlayabiliriz?

Türkiye Bilişim Vakfı'nın
Bilişimde Özenli Türkçe
Çalışma Grubu

<http://www.tbv.org.tr>

⇒ Projeler

⇒ Bilişimde Özenli Türkçe

TBV - BÖT ÇG:

Vizyon:

Bilişim konusunda Türkçe iletişim yapabilen bir Türkiye

Misyon:

Türkçe bilişim terimlerinin yaygınlaştırılması ve Türkçe bilişim dilinin zenginleştirilmesine katkıda bulunmak.

Kısaca görüşüm:

Tuncer Ören, “Bilişimde özenli Türkçe,”
BT/Haber, Sayı 183 (Eylül 7-13, 1998), sf. 32.

Kısaca görüşüm:

- Kendi kültürlerine saygı duymayanlar başkalarından saygı beklemek haklarını yitirmiş olurlar.
- Dilimize özen, benliğimize duyduğumuz saygının bir göstergesidir.

- 21. Yüzyılın ilk çeyreğinde bilişim dilimizin zengin bir Türkçe olmasını istiyorsak, şimdiden özenli bir Türkçe kullanmaya başlamalıyız.
- Bilişimci olabilecek kadar yetenekli olan kişilerin bu özeni gösterebileceklerine inanıyorum.

Tuncer Ören, 1998

Aşağıdaki mesajı anlıyoruz, anlamasına:

“E-mailime **attach** ettiğim **file**’ı iki kez **click**leyerek **download** et; programı **kompüterinde koştur**; istersen Ahmet’e de **forward**layıver.

Türkçemizin bu duruma getirilmesine katkıda bulunanlar (ya da göz yumanlar) arasında olmayı gerçekten **istiyor muyuz?**

Bir uygulama

Türkiye Bilişim Vakfı'nın

Türkiye Bilişim Ansiklopedisi'ne

alınacak makaleler:

- **profesyonellere ve öğrenim görenlere yararlı olacak düzey ve nitelikte olacaktır**
- **ve doğru, tutarlı ve özenli bir Türkçe ile yazılmış olacaktır.**

Gördüklerimiz

- **Bilişim**
- **Benzetim**
- **Profesyonellik:** Bilişimde, Benzetimde
- **Etik:** Bilişimde, Benzetimde
- **Özenli Türkçe:** Bilişimde, Benzetimde

Umarım:

Bilişimci, belki benzetimci,
hatta başka konularda bir profesyonel olarak:

- **profesyonelliğin** “bir konunun profesyoneli olmak yönünü yeğlersiniz,”
- **etik** kurallara uymayı üstün tutarsınız, ve
- kullandığınız **Türkçe**’ye özen gösterirsiniz.